

1.3.2016

בדואר ובפקס:
02-5666376

לכבוד
מר אריה מכלוף דרעי
שר הפנים
רחוב קפלן 2
ירושלים

שלום רב,

הנדון: כוונתכם לפעול לביטול אזרחות מכח סעיף 11(ב)(2) לחוק האזרחות, התשי"ב – 1952

בשם מרשנו, מר עלאא זיוד, ת"ז 205897481, הרינו להביא בפניך את עמדתו ביחס לכוונתכם לבטל את אזרחותו מכח סעיף 11(ב)(2) לחוק האזרחות, וזאת כמפורט להלן:

1. ביום 8.2.2016 התקבל בכתובת הוריו של מר זיוד באום אלפחם מכתבכם, הנושא תאריך 31.1.2016, המודיע על הכוונה לשלול את אזרחותו מכח סעיף 11(ב) לחוק האזרחות. ביסוד כוונה זו עומדת הטענה בדבר מעורבות מר זיוד בעבירות ביטחון מיום 11.10.2015.

2. היות ונגד מר זיוד הוגש כתב אישום וההליך הפלילי מתנהל נגדו בימים אלה, והיות ובית המשפט טרם הכריע בהליך זה וטרם הרשיעו, נימנע מלהתייחס לקביעת העובדות כפי שהובאו במכתבכם. קביעת עובדות כאלה בטרם סיום המשפט משמעה פגיעה לא רק בזכות הטיעון של מר זיוד, כי אם בעיקר בזכותו החוקתית להליך הוגן. הדרישה ממר זיוד להגיב כעת, בעוד ההליך הפלילי מתנהל, לאישומים נגדו גם במסגרת הליך מינהלי המתנהל על ידי שר הפנים, מזהמת את ההליך הפלילי. יתרה מזו, אין כל אינטרס ציבורי או תכלית ראויה שיכולים להצדיק נקיטת אמצעי אכיפה, ודאי חריפים כל כך, כלפי אדם עצור, הממתין להכרעה במשפטו. גם בסופו של ההליך, אם יורשע מר זיוד, ייגזר דינו ויהיה עליו לשאת בו.

3. ואכן, העובדה כי בכוונתכם לפעול לביטול אזרחותו של מר זיוד עוד בטרם הסתיים ההליך הפלילי מלמדת מעצמה על השיקולים הזרים העומדים ביסוד פעולתכם. גם העובדה כי מעולם לא הופעלה סמכות זו כלפי נאשמים או מורשעים יהודים שביצעו עבירות ביטחוניות חמורות ביותר מלמדת על שיקולים זרים, שרירות והפליה בהפעלת שיקול הדעת.

4. השימוש בסמכות זו, גם אם לא יצא לפועל, מעביר מסר משפיל ופוגעני לאזרחי המדינה הערבים, לפיה אזרחותם אינה מובנת מאליה והיא מוענקת להם בחסד ולא בזכות. דברים אלה מקבלים חיזוק מלשון מכתבכם, בו צוין כי "מעשה זה בוצע על ידך תוך ניצול חופש התנועה, אשר התאפשרה לך כתוצאה מנשיאת תעודת הזהות הישראלית שברשותך".
5. טענה אחרונה זו, לבד מהיותה משפילה ופוגענית כלפי אזרחי ישראל הערבים, ממילא אינה עילה לביטול אזרחות. חופש התנועה בישראל נתון, על דרך הכלל ואף למעשה, לכל אדם חופשי, גם למי שאינו אזרח, ואזרחות ממילא אינה מתמצית בחופש תנועה והגבלתה, אם בכלל היא נחוצה, אפשרית במגוון דרכים. ודאי שאין מבטלים את אזרחותו של אדם על מנת להגביל את חופש תנועתו. חירותו של אדם שחשוד בביצוע מעשים חמורים, ועל אחת כמה וכמה חירותו של אדם שהורשע בהם, תישלל ממילא.
6. אלא שתחת הגבלת חירות התנועה, שעליה אמון בית המשפט במסגרת ההליך הפלילי, אתה מבקש ליטול את האזרחות על כל רכיביה. לביטול האזרחות השלכות הרות גורל. הזכות לאזרחות הינה אחת הזכויות החוקתיות החשובות ביותר ונחשבת ל"אם כל הזכויות." זכות זו מאגדת בתוכה אגד של זכויות חוקתיות נוספות לרבות הזכות להשתתפות פוליטית, זכויות חברתיות וכלכליות ועוד ועוד. ביטול אזרחותו של מר זיוד צפוי להוביל לפגיעה חמורה בשרשרת של זכויות הכרוכות בזכות לאזרחות.
7. על מעמדה של הזכות לאזרחות ניתן ללמוד מההלכה הפסוקה. בשנת 1996 הובאה בפני בג"ץ הדרישה שהופנתה אל שר הפנים לבטל את אזרחותו של יגאל עמיר. נטען, שיש לחייב את השר לבטל את אזרחותו של עמיר מן הטעם שביטול האזרחות נדרש כדי להביע הסתייגות נחרצת של החברה מן המעשה הנורא של רצח ראש הממשלה. בית המשפט פסק, כי החברה כבר הביעה הסתייגות חברתית מהרצח המתועב אך אין בכך כדי לשלול את אזרחותו של עמיר, לא בשל כבודו של הרוצח אלא בשל כבודה של הזכות. בית המשפט הדגיש כי "האזרחות היא זכות יסוד. כך מקובל במשפט הבינלאומי... ואף כי בישראל לא זכתה האזרחות למקום של כבוד בחוק היסוד, אין ספק כי היא נמנית עם זכויות היסוד, בין היתר משום שהיא היסוד לזכות הבחירה לכנסת, שממנה צומחת הדמוקרטיה." (בג"ץ 2757.96 **אלראי נגד שר הפנים**, פ"ד" (2), 18, 24 (1996)).
8. גם בית המשפט העליון האמריקאי קבע בשנת 1958, כי סעיף בחוק האזרחות המתיר לבטל את אזרחותו של אדם משום "הפרת אמונים" מנוגד לחוקה האמריקאית בהטילו עונש אכזרי ובלתי רגיל. בית המשפט קבע שם כי "אזרחות אינה רישיון שפוקע בגין התנהגות בלתי ראויה" וכי ביטול אזרחות אינה אלא ענישה פרמיטיבית ואכזרית. (*Trop v. Dulles*,) (356 U. S. 86 (1958)).
9. זוהי אף עמדתו של המשפט הבינלאומי. סעיף 15(1) להכרזה האוניברסאלית בדבר זכויות האדם (1948) קובע מפורשות, כי כל אדם זכאי לאזרחות. סעיף 15(2) מוסיף וקובע, כי לא

תישלל מאדם אזרחותו דרך שרירות. מאז ההכרזה הצטרפה שורה של התחייבויות בין לאומיות למאמץ האוניברסאלי לעגן את הזכות לאזרחות ולהגן עליה. האמנה בדבר מעמדם של מחוסרי אזרחות (1954) מתייחסת לקשיים, הנובעים מהעדר אזרחות. האמנה לצמצום חוסר האזרחות (1961) מטילה על מדינות חובה לפעול למיגור תופעת מחוזרי האזרחות. מדינת ישראל חתמה על אמנה זו בשנת 1961, אך לא אישרה אותה, ואולם "אמנה זו הינה בעלת חשיבות לא רק בהיבט הפורמאלי, אלא כפס כשיקוף של תפיסת המשפט הבין-לאומי בסוגיה זו" (ראו חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה לשעבר, מר מני מזוז, מיום 6.8.2006).

10. אם כן, עצם הסמכות לבטל אזרחות היא קיצונית ופגיעתה בזכויות אדם חמורה וקשה מאוד. אין לעשות בה שימוש באופן שרירותי. אין לעשות בה שימוש מפלה. אין לעשות בה שימוש משיקולים זרים. ההליך הפלילי, והוא לבדו, הינו דרכה של החברה להביע את הסתייגותה מפשעים חמורים.

11. לאור האמור לעיל נבקשך לשוב בך מכוונתך להפעיל את סמכותך לביטול אזרחות של מר זיוד.

12. בשולי הדברים נבקש לציין, כי תגובה זו מובאת לעצם המכתב שנשלח להוריו של מר זיוד. אם חלילה יוגש הליך לביטול אזרחותו, שומר מר זיוד על מלוא טענותיו החוקתיות והמינהליות לעצם הסמכות לביטול אזרחות, השימוש בה ואופן ניהול ההליך.

בכבוד רב,

עודד פלר, עורך דין
האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע/א 33/ר

סאוסן זהר, עורכת דין
עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

Leah